G.M. Kurpalidis

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNİN

İdarî, Sosyal ve Ekonomik Tarihi

Rusçadan Çeviren
İlyas Kamalov

Redaksiyon
Sadi S. Kucur

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 684
KÜLTÜR SERİSİ: 337

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-975-437-630-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Baskı: 2007

3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. Nu: 32
Mahmutbey-Bağcılar-İSTANBUL
Tel: (0212) 446 38 88 Pbx • Faks: (0212) 446 38 90
Sertifika Numarası: 44011

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

Yazar ve Eseri Hakkında 9
Önsöz 13

BİRİNCİ BÖLÜM
SELÇUKLU BELGELERİNİN
KAYNAK VE METİN AÇISINDAN TAHLİLİ

1. *Mecmau'l-İnşâ, Atebetü'l-Ketebe ve Mecmûa-yı Münşeât-ı Ahd-i Selcûkıyân ve Hârizmşâhiyân ve Evâil-i Ahd-i Moğol* Adlı Eserler 19
2. Selçuklu Belgelerinin Dili ve Yapısı 27
3. Atebetü'l-Ketebe'nin Metin Bakımından Tahlili 42

İKİNCİ BÖLÜM
BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ İDARÎ TEŞKİLÂTI

1. İdarî Teşkilât Araştırmalarının Tarihi 55
2. Sultanın İktidarı 69
3. Vezâret 82
4. Dîvân-ı İnşâ / Dîvân-ı Tuğra 85
5. Dîvân-ı İstîfâ 92
6. Dîvân-ı İşrâf-ı Memâlik 97
7. Dîvân-ı 'Arz 99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EYÂLET VE ŞEHİR İDARESİ İLE ULEMÂ

1. Vâlîler 103
3. Şihne 116
4. Muhakeme Usulü Ve Kadı'nın Durumu 123
5. Vakıf Yönetimi 128
6. Muhtesib 130
7. Hatîbin Görevleri 132
8. Müderrisin Görevleri 133
9. Seyyidlerin Nakîbi 137
10. İmam Şâfîî Taraftarlarının Reîsi 138

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
XII. YÜZYILDA SELÇUKLU ÜLKESİNDEKİ SOSYAL VE EKONOMİK İLİŞKİLER

1. İran Şehirlerindeki Nüfusun Sosyal Yapısı 141
2. İktâ ve Mülk 150

Sonuç 157
Summary 161
Bibiliyografya 163
Dizin 179

YAZAR VE ESERİ HAKKINDA

Bizim için kapalı kutu olan Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte bu birliğe dahil ülkelerdeki ilim dünyasından da haberdar olmaya başladık. Türkiye'de takriben 1950-1980 yılları arasındaki parlak döneminden sonra, her nedense batı ülkelerinde olduğu gibi bizde de yoğunluk ve nitelik açısından bir durgunluğa giren Selçuklu tarihçiliğine bu gelişmenin olumlu katkıları olacağı görülmektedir. Çevirisini sunduğumuz kitabın yazarı G. M. Kurpalidis, *Oğuzlar* ve *Selçuklular* adıyla iki önemli kitabı Türkçeye tercüme edilen S. G. Agacanov, Büyük Selçuklu Devleti sikkeleri hakkında iki değerli kitabın yazarı Tirkeş Hocaniyazov ve ilk Selçuklu sikkeleri hakkında makaleleri bulunan Karahanlı sikkeleri uzmanı Boris Koçnev gibi ilim adamlarınının yayınlarını bu süreçte tanıma imkânı bulduk.*

Türkiye'de Selçuklu tarihçiliği daha ziyade siyasî tarih ekseninde yoğunlaştığı için devlet teşkilâtı ile sosyal ve iktisadî tarih araştırmaları ihmal edilmiş ve yeterince çalışılmamıştır. Hatta merhum İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın 1941'de yayınladığı *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal* adlı meşhur eseri Selçuklu tarihçileri tarafından bazı yönleriyle maalesef hâlâ aşılabilmiş değildir. Halen Selçuklu devlet teşkilâtı hakkında tatmin edici ve müstakil bir monografi de yazılmamıştır. Vaktiyle M. Altay Köymen'in önce makaleler halinde yayınladığı, sonra her nedense *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, III *(Alp Arslan ve Zamanı)* adlı kitabına dahil ettiği teşkilât tarihi ile ilgili bölümler ise eksik ve yetersizdir.

Ancak bu arada Selçuklu devlet teşkilâtı tarihinin önemli kaynaklarından Nizâmülmülk'ün *Siyâset-nâme*'si ile bellibaşlı münşeat mecmuaları M. Altay Köymen, Osman Turan, Adnan S. Erzi ve Ali Sevim tarafından tamamen veya kısmen neşredilmiş, tercüme edilmiş veya tanıtılıp tahlil edilmiştir. Bunlardan Köymen'in bir makalesi, çevirisini sunduğumuz bu eser bakı-

* Zikredilen yazarların (Koçnev hariç) yayınları için bibliyografyaya bkz.

mından önemlidir ("Selçuklu Devri Kaynaklarına Dâir Araştırmalar I. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Devrine Âit Münşeat Mecmuaları (Atebetü'l-Ketebe'nin Neşri Münasebetiyle)", *A. Ü. Dil - Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, VIII/4 (1951), s. 537-634). O bu hacimli makalesinde Sultan Sancar'ın münşîsi Müntecebüddin Bedî' el-Cüveynî'nin *Atebetü'l-Ketebe*'si ile *Leningrad Münşeat Mecmuası*nı tanıtmış, mukayese ederek ortak ve farklı yönlerini tespit etmiş ve tablolarla metni daha anlaşılır hale getirmiştir.

Biyografisi hakkında bilgi elde edemediğimiz G. M. Kurpalidis'in elinizdeki kitabı, onun tespit edebildiğimiz son eserinin çevirisidir (1992). Bibliyografyada verdiği yayınlarının başlıklarından anlaşıldığına göre o *Atebetü'l-Ketebe* üzerinde yoğunlaşmıştır. Kurpalidis bu esere göre iktâ ve mülk (1979), şehir reîsleri (1979) ve şehir nüfusunun sosyal durumu (1980) hakkında yazdığı üç makaleden sonra söz konusu eserin Rusça tercümesini önsöz ve değerlendirme ile birlikte kitap olarak yayınlamıştır (1985). Onun doktora tezi ise Selçuklu tarihçisi er-Râvendî'nin *Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-Surûr* adlı eserinin kaynakları hakkındadır (1990).

Yazarın elinizdeki kitabına Köymen'in tanıttığı ve mukayese ettiği iki münşeat mecmuası ile Evoğlı Haydar Beğin *Mecma'u'l-İnşâ*'sındaki Selçuklular ile ilgili belgeler temel teşkil etmektedir. Ancak her nedense Kurpalidis'in Köymen'in makalesini bibliyografyada zikrettiği halde kitabında hiç kullanmadığı görülmektedir. Daha önce 1957'de İngiliz tarihçi A. K. S. Lambton *Atebetü'l-Ketebe*'de geçen idarî terimleri Selçuklu İmparatorluğunun yönetimi açısından hülâsa eden bir makale yayınlamıştır. Daha sonra Alman şarkıyatçı H. Horst 1964 yılında Hârizmşahlara ait kaynakları da dahil ederek daha kapsamlı ve sistematik bir araştırma yayınlamıştır (Bibliyografyaya bkz.). Kurpalidis ise zikredilen üç münşeat mecmuasını esas alıp daha önce yapılan araştırmaları da dikkate alarak ve yer yer eleştirerek Büyük Selçukluların devlet idaresini yeniden ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu araştırmanın onun 20 yılı aşkın mesaisinin bir ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim daha önce yayınladığı üç makale kitaba dahil edilmiştir.

Kitap üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde söz konusu münşeat mecmualarının, özellikle *Atabetü'l-Ketebe*'nin konu açısından önemi, belgelerin dil, uslûp ve diplomatik özellikleri anlatılmış, rükünlerinin tasnifi yapılmış; ayrıca bu mecmuaların metinleri mukayese edilmiş, ortak ve farklı yönleri tespit edilmiştir.

İkinci bölümde önce Selçuklu idarî teşkilâtı hakkında Rusça, Arapça, Farsça ve Batı dillerinde yapılan araştırmalar tanıtılmıştır. Ancak burada herhalde yazarın Türkçe bilmemesi nedeniyle Osman Turan, M. Altay Köymen ve Aydın Taneri gibi Türk tarihçilerin konu ile ilgili yayınlarından faydalanamaması, bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu bölümde daha sonra sultanın meşrûiyeti, özellikleri ve yetkileri ile hükûmeti ve bürokrasiyi oluşturan vezâret ve dîvânlar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde eyalet ve şehir yöneticileri olarak tayin edilen vâlî, reîs ve şihne(/şahne)lerin vasıfları ve yetkileri incelenmektedir. Daha sonra kadılık, muhakeme usûlü, vakıf yönetimi, muhtesib, hatîb vs. konularındaki belgeler tahlil edilmiştir. Son bölümde ise şehirlerin sosyal durumu ile iktâ ve mülk konuları incelenmiştir.

Yazarın konuya yaklaşımının objektif olduğu, önyargılı ve ideolojik bir tavır içinde olmadığı kabul edilebilir. Ancak onun devlet ve toprak (iktâ) sistemini, eyalet yöneticisi olan büyük iktâ sahiplerini gelişigüzel kullandığı "feodal" ve "sınıf" kavramları ile izah etmesi dikkat çekmektedir. Aslında bu Sovyet rejiminin Marksist ideolojisi ve eğitiminin bir sonucu olarak Sovyet yazarlarının genelinde rastladığımız bir durumdur. Bu nedenle o mazur görülebilir. İktâ sisteminin teori olarak ve merkezî otoritenin güçlü olduğu ilk dönemlerde feodal bir karakter taşımadığı malûmdur. Fakat zamanla merkezin eyaletlerdeki otoritesi zayıflamaya başlayınca, gittikçe nüfuz kazanan büyük iktâ sahiplerinin feodal bir yapıya büründüklerinin de konu hakkında araştırma yapan ilim adamlarınca kabul edilen bir görüş olduğunu burada belirtmeliyiz. "Sınıf" kavramına gelince; Selçuklu toplum yapısının Marksizmin tanımladığı anlamda sınıflardan oluştuğunu düşünmek, herhalde o topluma karşı insafsızlık olur.

Çeviride yazarın görüşlerine, uslûbuna müdahale edilmemiş, metne sâdık kalınmaya çalışılmıştır. Faydalı ve gerekli olduğunu düşündüğümüz yerlerde eklediğimiz yıldızlı (*) dipnotlar (tablodakiler yazara aittir) ve köşeli parantez içinde yapılan açıklamalar bize aittir. Atıf yapılan âyetlerin Türkçe meallerini, Rusça yayınlanmış kitap ve makalelerin orijinal adlarının Türkçe çevirilerini, yine Rusça yayınlardan Türkçeye çevrilenlerin künyelerini ekledik.

Kitabın Türkiye'de Selçuklu Devleti teşkilât tarihi araştırmalarına katkı sağlayacağı umuduyla…

Yrd. Doç. Dr. Sadi S. KUCUR
Marmara Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

ÖNSÖZ

Orta Çağ Yakın ve Orta Doğu toplumlarının tarihi 1030'larda kurulan Selçuklu Devletiyle yakından ilgilidir. Selçuklular, Orta ve Batı Asya'da Büyük Selçuklu (1038-1157), Kirman (1041-1186), Irak (1118-1194), Suriye (1078-1117) ve Rum (1077-1307) devletlerini kurmuşlardır. Selçuklu hareketi sadece Doğu İslam ülkelerini değil, tüm Orta Çağ dünya tarihini etkilemiştir. Bu etkileri Selçukluların istilasına maruz kalan ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasî ve kültür hayatında da görmek mümkündür.

Selçuklu devri, daha sonra kurulan doğu devletlerinde gelişen birçok sosyal müessesenin ortaya çıktığı dönem olması dolayısıyla da dikkatleri çekmektedir. Bu müesseselerin kurulma ve gelişme safhalarını incelemek, sadece bu ülkelerin tarihini yeniden oluşturmak için değil, aynı zamanda bunların günümüze kadar gelen sosyal sürecini anlamak için de günceldir.[1] Bununla birlikte yazılı tarihî kaynakların sayıca az olması, Selçuklu devri tarihinin incelenmesini güçleştirmektedir. Mevcut kaynaklar genellikle rivâyete dayalı metinler olup, bunların en eskileri XII. yüzyılın ikinci yarısıyla XIII. yüzyılın başlarına aittir.[2] Rivâyet kaynaklarının verdikleri bilgiler çok önemlidir, fakat bunların büyük bir kısmı devrin siyasî olaylarından ibarettir.

Tarihî kaynaklar arasında özellikle Selçukluların doğrudan selefi olan Büveyhî hükümdarları ile Selçuklu sultanlarının dairelerinde düzenlenen resmî belgeler yeterince incelenme-

---

1 *Sovetskoye Vostokovedeniye, Problemı i Perspektivı*, Moskova 1988, s. 18.

2 C. Cahen, "The Historiography of the Seljukid Period", *Historians of the Middle East*, ed. B. Lewis, P. M. Holt, Leiden 1962, s. 59-78.

miştir.[3] Arapça kaleme alınan Büveyhî devrine ait belgeler, Deylemî emirlerinin ünlü veziri İsmail b. Abbâd tarafından *Resâilü's-Sâhib İsmail b. Abbâd* adı ile hazırlanmıştır. Alp Arslan ve Melikşah'ın hakimiyet dönemlerine ait Farsça yazılmış Selçuklu belgeleri, Safevî bürokratı Evoğlu Haydar Beğin *Mecmau'l-İnşâ* adlı eseri içinde günümüze ulaşmıştır. *Atebetü'l-Ketebe* olarak bilinen ve XII. yüzyılın ilk yarısına ait Selçuklu fermanlarını ihtiva eden eser, Sultan Sancar'ın *dîvânü'l-inşâ* başkanı Müntecebüddîn Bedî' el-Cüveynî tarafından hazırlanmıştır. *Mecmûa-yı Münşeât-i Ahd-i Selcûkıyân ve Hârizmşâhiyân ve Evâil-i Ahd-i Moğol* adlı eser ise Selçuklu, Karahanlı, Hârizmşah, Anuşteginli, Moğol v.s. hükümdarlarınca hazırlanan fermanlardan oluşmaktadır. Hârizmşah Atsız'ın kâtibi Reşîdüddîn Vatvat'ın belge ve mektupları da Sancar devrine ait bazı tarihî olaylara ışık tutmaktadır.

Büveyhî devrine ait belgeler ise Selçuklulardan önceki dönemin devlet düzeninin sosyal ve siyasî yönlerini bir ölçüde yeniden ortaya koymaktadır. Resmî belge mahiyetindeki sultan fermanları ise, Selçuklu Devletindeki idarî yönetim sistemini, şehir halkının bünyesini, sosyo-ekonomik ilişkilerin özelliklerini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak için başvurulması gereken ana kaynak durumundadırlar. Bu resmî vesikalar, XI-XII. yüzyıllarda Abbâsî hilâfetinin siyasî ve ahlâkî durumu ile eğitim ve kültür seviyesini de derinden inceleme fırsatını vermektedir.

Selçuklu belgeleri Fars dili ve edebiyatı ile Doğu diplomasisini öğrenmek için de merak uyandırmaktadır. Ayrıca bun-

[3] Selçuklulara ait yazılı vesikalar ile yayınların listesi için bkz. H. Horst, *Die Staatsverwaltung der Grosseljuqen und Horazmsahs (1038-1231)*, Wiesbaden 1964, s. 9-11. [Bu kitabın Türkçe özet tercümesi ve tanıtımı için bkz. M. A. Köymen, "Selçuklu Devri Türk Tarihi Araştırmaları II: Selçuklu Devri Devlet Teşkilâtına Dâir Yazılmış Bir Eser Münasebetiyle", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, II/2-3 (1964), Ankara 1966, s. 303-380].

lar Orta Çağ Doğusuna ait fermanların gelişiminin ve şekil değişiminin dinamiğini takip etmekte yardımcı olmaktadır. İşte yukarıda zikrettiğimiz hususlar, metin ve kaynak araştırması için Selçuklu devri belgelerinin tarihî kaynak olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

İ. M. Smilyanskaya'ya değerli tavsiyeleri için şükranlarımı iletmeyi bir borç biliyorum.

G. M. KURPALİDİS

BİRİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLU BELGELERİNİN KAYNAK VE METİN AÇISINDAN TAHLİLİ

1. *Mecmau'l-İnşâ, Atebetü'l-Ketebe ve Mecmûa-yı Münşeât-ı Ahd-i Selcûkıyân ve Hârizmşâhiyân ve Evâil-i Ahd-i Moğol* Adlı Eserler

Orta Çağ Doğusuna ait belgeler daha yeni yeni tarihî kaynak olarak incelenmeye başlanmıştır. XIV-XIX. yüzyıllara ait belgeler şarkiyatla uğraşanların dikkatlerini geçen asrın (XIX.) sonlarına doğru çekmiş olmasına rağmen, daha önceki döneme ait belgelere, birkaç istisna hariç, ancak bu yüzyılın (XX.) ortalarında ulaşılabildi. Bunun sebebi de el yazmalarının yayınlanmamış olmasıdır. Bunların nüshaları birçok özel veya devlet kütüphanesinde muhafaza edilmektedir.

Büveyhî hükümdarının veziri İsmail b. Abbâd'ın *Resâilü's-Sâhib İsmail b. Abbâd* isimli eserinin Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye adlı Kahire Kütüphanesinde bulunan nüshası 1947 yılında Abdulvahhab Azzam ve Şevkî Dayf tarafından Kahire'de yayınlanmıştır.[1] Doğu devletleri arasında en erken tarihli olan Büveyhîlere ait belgeler, Büveyhîler ve Selçuklularda mevcut olan idarî müesseselerin fonksiyonlarını tahlil etmek ve karşılaştırmak amacıyla bu çalışmaya dahil edilmiştir.

İsmail b. Abbâd'ın belgeleri 20 çeşittir. Özellikle Büveyhîlerin zaferleriyle ilgili belgeler, antlaşma metinleri, şehir memurlarının faaliyetlerini tespit eden ve yine sınırların korunması, hacıların güvenliği ve gayri müslimlerin durumları hakkında ipuçları veren belgeler, konumuz açısından daha da önemlidir. İsmail b. Abbâd (326-385

[1] es-Sâhib İsmâil b. Abbâd, *er-Resâil*, Kahire 1366.

[/938-995]) kâtip olarak hizmete başladı. Kâtipliği ünlü İbnü'l-Amîd'den öğrenen İsmail b. Abbâd'ın babası da kâtip olarak çalışmış, daha sonra Rüknüddevle'nin veziri olmuştu.[2]

Büveyhîlere ait belgeler yapı olarak Selçuklularınkine göre daha sadedir, geniş önsöz ve uzatılmış isim listesi de yoktur. Bununla birlikte bunlarda X. yüzyıl Arap belgelerinin formüllerinin bazı kısımlarını ayırdetmek mümkündür.

En erken Selçuklu belgelerinin örnekleri Alp Arslan (1063-1072) ve Melikşah (1072-1092) dönemlerine ait olup *Mecmau'l-İnşâ* adlı eserde yer almıştır. Safevî şeyhi I. Safî (1587-1629) zamanında yüksek ünvan sahibi Evoğlı Haydar Beğ tarafından kopya edilen[3] bu eser yayınlanmamıştır,[4] ancak kitapta yer alan bazı belgeler 1951 ve 1963 yıllarında Nasrullah Felsefî tarafından neşredilmiştir.[5]

S. A. Müeyyed Sâbitî ise 1967 yılında yayınladığı tarihî belgeler ve mektupları ihtiva eden kitabında Evoğlı Haydar Beğin eserindeki belgeleri de neşretmiştir.[6] Onun kitabı, Halife Harun Reşid'in (786-809) şehrin harac parasından ayrılan yılda 1500 dirhem maaş ile Ebû Hanîfe el-Hicâzî'yi Kazvin şehrine kadı olarak tayin ettiğine dair bir belgenin metniyle başlamaktadır. Bu metni Büveyhî hükümdarları Rüknüddevle (947-977) ve Mu'ızzüddevle'ye (945-967) ait belgelerle Halife et-Tâî'nin (974-991)

---

2 İsmail b. Abbâd hakkında daha geniş bilgi için bkz. *The Encyclopedia of Islam*, II, Yeni Basım, Leiden-London, s. 671.

3 Eser I. Safî'ye ithaf edilmiş olmasına rağmen, ancak II. Abbas (1642-1666) döneminde tamamlanmıştır.

4 Daha geniş bilgi için bkz. Storey, *Persidskaya Literatura, Biyo-Bibliyografiçeskiy Obzor*, 3 c., İngilizceden tercüme ve ekler Y. E. Briegel, Moskova 1972.

5 Kesrevî Tebrizî Ahmed, *Şehr-yârân-ı Gum-nâm*, Tahran 1317.

6 Müeyyed Sâbitî Seyyid Ali, *İsnâd u Nâmehâ-yı Târîhî ez-Evâil-i Devrehâ-yı İslâmî tâ-Evâhır-ı Ahd-i Şah İsmail-i Safevî*, Tahran 1967.

Büveyhî Fenâ Husrev'e (978-983) sancak ve at (*el-feresü'l-hâss*) ile birlikte "Adududdevle" ünvanının da verildiğine dair belgeler takip etmektedir. Kitapta altıncı sırada Gazneli Emir Arslan Câzib'in Sultan Mahmud'un *sâhib-i dîvân-ı risâleti* Ebû Nasr Mişkan'a yazdığı mektup yer almaktadır. Bu mektupta Arslan Câzib, onun esir düşen Vezir Ahmed b. Hasan el-Meymendî'ye arka çıkmasını rica etmektedir.

Sâbitî'nin eserinde bu mektuplardan sonra Evoğlı Haydar Beğin mecmuasındaki Selçuklu belgeleri yer almaktadır. İlk üç belge Sultan Alp Arslan'a aittir. İlki sultanın oğullarından birine Kabîlân şehrini bağışlaması; ikincisi Nizâmülmülk'ü oğlu Melikşah'a vezir tayin etmesi ve üçüncü belge de Nizâmülmülk'ün *iktâ*sını 50 bin dinar arttırmasıyla ilgilidir. Dördüncü belge, Sultan Melikşah'ın Nizâmülmülk'ü vezir tayin ettiğine dair emrin nümunesidir (*sevad*). Beşinci belge, Nizâmülmülk'ün, Tûs şehrine *vâlî* olarak gönderilen oğlu Fahrülmülk'e yazdığı nasihattır. Bir sonraki belge de Nizâmülmülk'le ilgili olup, onun Melikşah'tan hac vazifesini yapmak için izin isteğiyle ilgilidir. Sultanın cevabına da burada yer verilmiştir. Melikşah'ın İsmâilîlerin lideri Hasan b. Sabbah'a gönderdiği not ile Sabbah'ın Abbâsî halifelerini Melikşah'a şikâyet ettiği bir mektup da yine bu mecmuanın içindedir.

Sâbitî'nin neşrinde *Atebetü'l-Ketebe* ve *Mecmûa-yı Münşeât-i Ahd-i Selcûkıyân ve Hârizmşâhiyân ve Evâil-i Ahd-i Moğol*'daki birkaç belge ve mektup da yer almıştır. Kitabın son bölümü ise Safevîler'in hüküm sürdükleri zaman hazırlanan belgelere ayrılmıştır.

Evoğlı Haydar Beğin eserinin kopyaları Avrupa ve Asya'daki devlet arşivlerinde ve özel kütüphanelerde mevcuttur. Bu kitabın tenkidli neşrinin olmaması, buradaki belgelerin kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, kütüphane kataloglarında yer alan nüshaları birbirleriyle

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ İDARÎ TEŞKİLÂTI

1. İdarî Teşkilât Araştırmalarının Tarihi

Tarih ilminin günümüzde geldiği noktada Selçuklular zamanındaki idarî teşkilât sisteminin incelenmesi, X-XIII. yüzyıllara ait resmî belgeler ile rivâyete dayalı kaynakları, Selçuklu öncesi, hatta mümkün olduğu kadar İslam öncesi devirlerdeki sosyal ve siyasî müessese ve terimlerini tahlil etmeden mümkün değildir. İslam öncesi Yakın Doğu ülkelerindeki yönetim sistemiyle ilgili özel çalışmalar yoktur.[1] Halifelik ve daha sonraları aynı bölgede kurulan devletlere ait idarî yönetimler de bu tür incelemelere tâbi tutulmamışlardır.

Selçuklu tarihi araştırmacıları, çalışmalarında idarî teşkilâtla ilgili meselelere yer verseler de, özellikle bu konuya değinen çalışmaların sayısı azdır. Devlet yönetimiyle ilgili konuları dolaylı yönden ele alan W. Barthold, bazı çalışmalarında ihtiyaç gerektiğinde Arapça, Farsça ve Türkçe terimleri, Orta Çağ doğu devletlerindeki yönetim sistemi ve *dîvân-ı inşâ* işleriyle bağlantılı olan siyasî müesseseleri tahlil etmektedir.[2]

V. A. Gordlevski Küçük Asya'daki Selçuklularla ilgili çalışmasının XIII. bölümünde İbn-i Bîbî ve onun eserini

---

[1] İslam öncesi, yani Sasanî devri sosyal terimleri A. Christensen tarafından incelenmiştir. Bu çalışma bir ölçüde sosyal müesseselerin kökenlerini belirlemede yardımcı olmaktadır. Bununla ilgili olarak bkz. H. Horst, *a.g.e.*, s. 2-5. A. G. Perihanyan'ın 1979'da Erivan'da basılan *Sasanidskiy Sudebnik* adlı çalışması ise eski ve yeni sosyal yapı ve rejimlerin bağlantılarını belirleme açısından önemlidir.

[2] V. V. Barthold, "Rabotı po İstoçnikovedeniyü", *Soçineniya*, VIII, Moskova 1973, s. 350-361; Aynı yazar, *Türkistan v Epohu Mongolskoğo Naşestviya*, I. Bölüm (Metinler), S. Petersburg 1898, s. 285-292.

yeniden işleyen Yazıcıoğlu Ali'nin eserlerine dayanarak devlet yönetimi sistemini anlatmaktadır.[3] Selçuklular devrindeki idarî sistemi ilgilendiren bazı konular B. N. Zahoder'in çalışma ve tercümelerinde de mevcuttur.[4]

Atabeg müessesesi ve Selçuklu askerî teşkilâtıyla ilgili konulara R. A. Hüseyinov da araştırmalarında yer vermektedir.[5] Devlet memuru Mesud b. Nâmdâr'ın yazdığı hikâye, mektup ve şiirleri ihtiva eden kitaptan yararlanan V. M. Beylis de, Arran'daki Baylakan şehrinin içişlerinin bazı özelliklerini ve XI. yüzyılın sonlarındaki şehir görevlilerinin vazifelerini kaleme almıştır.[6]

Bununla birlikte X-XIII. yüzyıllarda Yakın Doğu ve Orta Doğudaki devlet teşkilâtı ile sosyal ve siyasî müesseseler ile ilgili araştırmalar yakın zamanlarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunların başında S. G. Agacanov'un monografisinin birkaç bölümü[7] ile yine aynı yazarın Horasan ve Türkistan'da Selçuklu devletinin siyasî rejimiyle ilgili bazı hususlara yer verdiği bir çalışmasının ikinci bölümü-

---

3 V. A. Gordlevski, *Gosudarstvo Seldjukidov Maloy Aziyi*, Moskova-Leningrad 1941, s. 137-147. [Türkçe trc.: *Anadolu Selçuklu Devleti*, Çev. Azer Yaran, Onur Yay., Ankara 1988.]

4 *Siyasetname. Kniga o pravleniyi Vezira XI Stoletiya Nizamulmülka*. Notlandırarak çev. B. N. Zahoder, Moskova-Leningrad 1949, s. 313-353.

5 R. A. Hüseyinov, "İnstitut Atabegov", *Palestinskiy Sbornik*, 15 (Moskova-Leningrad 1966), s. 181-196; Aynı yazar, "Seldjukskaya Voyennaya Organizatsiya", *Palestinskiy Sbornik*, 17 (Moskova-Leningrad 1967), s. 136-138.

6 Mesud b. Namdar, *Sbornik Rasskazov, Pisem i Stihov*. Faksimile metin ve eklerle yay: V. M. Beylis, Moskova 1970, s. 16-62; V. M. Beylis, "İz Nablüdeniy Nad Tekstom i Terminologiyey Sbornika Rasskazov, Stihov i Pisem Mesuda b. Namdara (1111)", *Pismennıye Pamyatniki Vostoka. İstoriko-Filologiçeskiye İssledovaniya*, Moskova 1970, s. 17-31.

7 S. G. Agacanov, *Oçerki İstoriyi Oguzov i Turkmen Sredney Aziyi IX-XIII vekov*, Aşkabad 1969, s. 144, 232-238. [Türkçe trc.: *Oğuzlar*, Çev. Ekber N. Necef, Ahmet Annaberdiyev, İstanbul 2002.]

dür.[8] Çeşitli tarihî kaynaklardan faydalanan Agacanov, *Atebetü'l-Ketebe*'yi de kullanmıştır.

Orta Çağ Orta Asya şehirlerindeki sosyo-ekonomik ilişkilerle ilgili müşterek bir çalışmanın yedinci bölümünde O. G. Bolşakov, Müntecebüddîn'in hazırladığı belgelere de müracaat etmiştir.[9] Yine G. G. Beradze'nin birkaç çalışmasında X-XII. yüzyıllardaki İran şehirlerinin *reîs*leriyle ilgili konular açığa kavuşturulmuştur.[10]

G. G. Beradze, şehir *reîs*inin statüsünü belirlerken son Büyük Selçuklu sultanının *dîvân-ı inşâ*sı tarafından hazırlanan belgelerden faydalanmıştır. Z. M. Buniyatov'un *Gosudarstvo Atabegov Azerbaydjana* adlı eserinin beşinci bölümü Atabeg Şemsüddîn İldeniz ve halefleri zamanındaki idarî yönetimle ilgilidir.[11] Yine aynı yazarın *Gosudarstvo Harezmşahov Anuşteginidov* adlı eserinin bir bölümünde Hârizmşah İmparatorluğunun son dönem devlet teşkilâtı anlatılmaktadır.[12]

Atebetü'l-Ketebe'deki belgelere dayanarak yapılan ilk çalışmalardan biri de Lambton'un Sultan Sancar zamanında Selçuklu Devletinin idarî yönetimiyle ilgili makalesidir.[13]

---

8 S. G. Agacanov, *Seldjukidı v Turkmeniyi v XI-XII vekah*, Aşkabad 1973, s. 60-97. [Türkçe trc.: *Selçuklular,* Çev. Ekber N. Necef, Ahmet Annaberdiyev, İstanbul 2006.]

9 A. M. Belenitskiy - İ. B. Bentoviç - O. G. Bolşakov, *Srednevekovıy Gorod Sredney Aziyi*, Leningrad 1973, s. 326-347.

10 G. G. Beradze, "İnstitut 'Gorodskih Reisov' v İrane X-XIII vekah", *Avtoreferat Kandidatskoy Dissertatsiyi*, Tiflis 1970; Aynı yazar, "K Voprosu ob İnstitute "Gorodskih Reisov" v İrane X-XIII. vekah. (İmuşestvennoye i Sotsialnoye Polojeniye "Gorodskih Reisov")", *Sbornik Statyey*, Moskova 1971, s. 62-71.

11 Z. M. Buniyatov, *Gosudarstvo Atabegov Azerbaydjana (1136-1225)*, Bakü 1978, s. 142-187.

12 Z. M. Buniyatov, *Gosudarstvo Horezmşahov Anuşteginidov (1097-1231)*, Moskova 1986, s. 93-101.

13 A. K. S. Lambton, "The Administration of Sancar's Empire", s. 376-388.

Makalede daha çok *Atebetü'l-Ketebe*'deki belgelerde geçen idareyle ilgili terimlerin tahlili yapılmaktadır. Bu çalışmayı bilimsel açıdan değerlendirecek olursak, müspet tarafları yanında bazı eksikliklerinin de olduğunu söylemek gerekmektedir. Makaledeki idarî yönetimle ilgili terimler devlet yönetimi yapısıyla yeterli derecede bağdaşmamaktadır. Gelenekler ile önceki idarî sistemlerin etkileri her zaman göz önünde bulundurulmamıştır. *Atebetü'l-Ketebe*'deki orta ve alt derecedeki memurlarla ilgili bilgiler de yazarın dikkatlerini çekmemiştir. Bununla birlikte bu çalışmanın doğuya ait sosyal terimlerin incelenmesine büyük katkılarda bulunduğunu söylemeliyiz.

Büyük Selçuklu ve Hârizmşah Anuşteginli devletlerinin idarî teşkilâtını, yayınlanmamış resmî belgeler ve *Atebetü'l-Ketebe* başta olmak üzere pek çok belgesel kaynak kullanan Horst da ayrıntılı bir şekilde kaleme almıştır. Ancak onun çalışmasında kaynaklara ve XII-XIII. yüzyılların sosyal ve siyasî şartlarına uymayan bilgilere de rastlamak mümkündür. Meselâ o, sarayda, kaynaklarda *meclis* terimiyle ifade edilen saray toplantılarının yapıldığını ileri sürmektedir.[14] Halbuki *meclis-i a'lâ, meclis-i hudâyegânî, meclis-i mâ* olarak geçen bu terimin muhtevası ve kullanım amacı açısından "hazır bulunma" anlamına geldiği anlaşılmaktadır.[15]

Horst'un çalışmasının eleştirisini yapan G. G. Beradze, olumlu tespitler yanında, tartışılan konularda özenle durmakta ve birçok tenkidî mülâhazada bulunmaktadır. Beradze, Horst'un çok sayıda belgesel kaynak kullandığını, fakat XI-XIII. yüzyıllara ait hikâyeci tarih kaynaklarına başvurmadığını belirtmektedir. O, yazarın *reîs, şihne* ve *muhtesib* terimleri ile ilgili açıklamalarına da itirazda bulunmaktadır.[16]

---

[14] H. Horst, *a.g.e.*, s. 17-18.

[15] Rosen, *a.g.e.*, s. 157.

[16] G. G. Beradze, "Reçenziya na Knigu H. Horsta", *Mimomhilbeli (Nauç-*

BİBLİYOGRAFYA

ANA KAYNAKLAR

Anonim, *Mücmelü't-Tevârîh ve'l-Kısâs*, nşr. Melikü'ş-Şuarâ Bahar, Tahran 1318.

Awfi, Muhammad, *The Lubabu'l-Albab of Muhammad Awfi*, nşr. E. G. Browne ve Mirza Muhammad ibn Abdu'l-Wahhab-i Qazwini (Persian Historical Textes. Pt. 1), Leyden-London 1906.

Azimî Tarihi (Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler: H. 430-538), Metin, çeviri, notlar ve açıklamalar: Ali Sevim, Ankara 1988.

el-Bağdadî, Bahâüddin Muhammed b. Müeyyed, *et-Tevessül ile't-Teressül*, nşr. Ahmed Behmenyar, Tahran 1315 ş.

Beyhakî, Abu'l-Fazl, *İstoriya Masuda [Mesud'un Tarihi]*, Farsçadan Rusçaya tercüme, önsöz ve değerlendirme A. K. Arends, Moskova1969.

el-Biruni, Abu Rayhan, *İzbrannıye Proizvedeniya – İndiya II, [Seçme Eserler - Hindistan, II]*, Arapçadan Rusçaya tercüme A. B. Halidov - Yu. N. Zavadovskiy, Taşkent 1963.

al-Bondari, *Histoire des Seldjoucides de l'Iraq par al-Bondari d'apres Imad ad-Din al-Kâtib al-Isfahani*, nşr. M. Th. Houtsma, (Recueil de Texte relatifs a l'histoire des Seldjoucides. Lugduni Bataworum), Leiden 1889.

el-Câhız, Ebû Osman 'Amr, *Resâilü'l-Câhız*, II, Kahire 1964.

el-Cüveynî, Müeyyidüddevle Müntecebüddîn Bedî 'Atabeg, *Kitab-ı 'Atebetü'l-Ketebe Mecmû'a-i Mürâselât-ı Dîvân-ı Sultan Sancar*, nşr. Muhammed Kazvînî - Abbâs İkbal, Tahran 1329 hş.

el-Cüveynî, Müeyyidüddevle Müntecebüddîn Bedî 'Atabeg, *Stupeni Soverşenstvovaniya Kâtibov (Atebetü'l-Ketebe)*, Farsçadan tercüme, önsöz ve değerlendirme G. M. Kurpalidis, Moskova 1985.

el-Hamevî, Yakut, *İrşâdü'l-Erîb ilâ Ma'rifeti'l-Edîb*, Leiden-Londra 1907-26.

el-Hüseynî, Sadreddin Ali, *Ahbar ad-Devlet as-Selcukiye (Zubdat et-Tevarih fi Ahbar el-Umera ve'l-Mülûk es-Selcukiyye)*, Tercüme, önsöz ve dipnotlar: Z. M. Buniyatov, Moskova 1980.

İbn Abbâd, es-Sâhib İsmâil, *er-Resâil*, Kahire 1366.

İbn Batoutah, *Voyages d'Ibn Batoutah*, nşr. ve Fransızca trc. C. Defrémery - Dr. B. R. Sanguinetti, II, Paris 1877 (Collection d'ouvrages orientaux publiee par la Societe Asiatique).

İbn Cubeyr, *Puteşestviye [Seyahat]*, Arapçadan Rusçaya tercüme, önsöz ve dipnotlar: L. A. Semönova, Moskova 1984.

İbn Fadlan, *Puteşestviye İbn Fadlana na Volgu [İbn Fadlan'ın Volga'ya Seyahati]*, Rusçaya tercüme ve notlar: İ. Yü. Kraçkovskiy, Moskova-Leningrad 1939.

İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-A'yân ve Ebnâu Ebnâi'z-Zaman*, nşr. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd, Kahire 1948.

İbn Mammati, *Pravilo Dîvânov [Divanlar Kuralı]*, Arapçadan Rusçaya tercüme, önsöz ve dipnotlar: S. B. Pevzner, Moskova 1990.

İbn Kesîr, el-Karşî ed-Dimaşkî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye fi't-Târîh*, XII, Kahire 1351.

İbn Kuteybe ed-Dîneverî, *Kitâbu 'Uyûni'l-Ahbâr*, I-IV, Kahire 1343-1349.

İbn Namdar, Mesud, *Sbornik Rasskazov, Pisem i Stihov [Hikâyeler, Mektuplar ve Şiirler Kitabı]*, Faksimile metin ve eklerle yay. V. M. Beylis, Moskova 1970.

İbn Tagribirdî, *en-Nucûmu'z-Zâhire fî Mülûki Mısr ve'l-Kahire*, V, Kahire 1963.

İbn al-'Adîm, Kemâl al-Dîn, *Bugyat at-Talab fî Târîh Halab Selçuklularla İlgili Haltercümeleri*, Yay.: Ali Sevim, Ankara 1976 [Yazar eserin bu yayınını kullandığı halde Türkçe tercümesinin adını vermektedir: İbnü'l-Adîm, *Biyografilerle Selçuklular Tarihi Bugyetü't-taleb fî Tarihi Haleb (Seçmeler)*, Çeviri, notlar ve açıklamalar Ali Sevim, Ankara 1982].

İbnü'l-Belhî, *Fars-nâme, Kadîmterîn-i Târîh u Coğrafyâ-yı Fârsî*, Giriş ve eklerle yay. Ali Nakî Bihrûzî, Şiraz 1343.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, *el-Muntazam fî Târihi'l-Mülûk ve'l-Umem*, IX, Haydarâbâd 1357-1360.

İbnü'l-Esîr, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-Devleti'l-Atabegiyyeti bi'l-Musul*, IX, Bağdat 1963.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, VIII-IX, Kahire 1933-34.

İbnü'l-Esîr Zıyâüddîn, *Resâilü İbni'l-Esîr*, Beyrut 1959.

İbnü'l-Fuvatî, *el-Havâdîsü'l-Câmi'ati ve't-Tecâribü'd-Dâdi'a*, Beyrut 1987.

İbnü'l-'Ibrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, Beyrut 1957.

İbnü'l-Munkız, Osman, *Kniga Nazidaniya [Nasihatlar Kitabı]*, Rusçaya tercüme: İ. A. Salye, Moskova 1958.

Juwayni, *The Tarikh-i Jahan-gusha of Ala ud-Din Ata Malik-i Juwayni*, Giriş, birkaç eski yazmadan notlar ve indeksler ile nşr. Mirza Muhammad ibn Abdul-Wahhab-i Qazwini, 2 c., Leyden-London 1912-1916.

el-Kalkaşendî, Şihâbuddin Ebu'l-Abbas, *Subhu'l-A'şâ fî Sınâ'ati'l-İnşâ*, I, VIII, XI, Kahire 1913-19.

el-Karşî, Zıyaüddin Muhammed b. Muhammed, *Me'âlimu'l-Kurbe fî Ahkâmi'l-Hisbe*, Tahran 1326.

Kâtibu'l-Ercânî, Ferâmuz b. Hudâdâd b. Abdullah, *Semek-i 'Ayyâr*, I, neşr. Pervîz Hanlarî, Tahran 1338.

el-Kazvînî, Zekeriya, *Âsârü'l-Bilâd ve Ahbârü'l-İbâd*, Beyrut 1965.

Kirmânî, Efdaluddin Ebû Hâmid b. Hâmid, *Târîh-i Efdal yâ Bedâyi'u'l-Ezmân fî Vakayi-i Kirmân*, nşr. Mehdî Beyânî, Tahran 1315.

el-Kur'ânu'l-Kerîm.

Müeyyed Sâbitî Seyyid Ali, *İsnâd u Nâmehâ-yı Târîhî ez-Evâil-i Devrehâ-yı İslâmî tâ-Evâhır-ı Ahd-i Şah İsmail-i Safevî*, Tahran 1967.

Nahcıvânî, Hinduşah, *Tecâribü's-Selef*, nşr. Abbâs İkbal, Tahran 1344.

Nâsır-ı Husrev, *Sefername*, Rusçaya tercüme: E. Beltis, Moskova-Leningrad 1933.

al-Nesawî, Chihab al-Din Muhammad, *Histoire du sultan Djelal-ed-Din Mankobirti, prince du Kharezm, par Mohammad en-Nesawi*, nşr. O. Houdas, Paris 1891.

en-Nesevî, Şihabeddin Muhammed, *Jizneopisaniye Sultana Celaleddina Mankburnı [Sultan Celâlüddin Mengübirtî'nın Hayatı]*, Notlandırarak Arapçadan çev. Z. M. Buniyatov, Bakü 1973.

Nîşâbûrî, Hoca Zahîrüddin, *Selçuk-nâme* ve Ebû Hâmid b. İbrahim, *Zeyl-i Selçuk-nâme*, Tahran 1332.

Nizâmî-i Arûzî-i Semerkandî, *Çehâr Makale*, Tahran 1332.

Nizâmî-i Gencevî, *Kitâb-ı Müstetab-ı Hamse-i Nizâmî*, Tahran 1316.

Nizâmülmülk, *Siyasetname. Kniga o Pravleniyi Vezira XI Stoletiya Nizamulmülka [Nizâmülmülk'ün Siyaset-nâme'si]*, Notlandırarak çev. B. N. Zahoder, Moskova-Leningrad 1949.

ar-Rawandi, Muhammad ibn Ali ibn Sulayman, *The Rahat-us-Sudur wa Ayat-us-Surur*, nşr. Muhammad Iqbal, Leiden-London 1921 (GMS NS, II).

Recueil des Historien des Croisades. Historien Orientaux, I, Paris 1872.

Reşîdüddîn, *Sbornik Letopisey [Kronikler]*, Farsçadan Rusçaya tercüme: O. İ. Smirnova, Moskova-Leningrad 1952.

es-Sâbî, Hilal, *Ustanovleniya i Obıçayi Dvora Halifov [Rusûm Dar el-Hilafe]*, Arapçadan tercüme, önsöz ve tercüme: İ. B. Mihaylova, Moskova 1983.

Sebzevârî, Mevlânâ Hüseyin Vâ'ız Kâşifî, *Fütüvvet-nâme-i Sultânî*, Tahran 1350.

Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân fi Târîhi'l-A'yân*, nşr. Ali Sevim, Ankara 1968.

es-Subkî, Şeyhülislâm Tâcüddin Ebî Nasr Abdilvahhab ibn Takıyyiddin, *Tabakatü'ş-Şâfi'ıyyeti'l-Kübrâ*, IV, Kahire 1324.

et-Tahir, Ali Cevâd, *eş-Şi'ru'l-'Arabî fi'l-'Irak ve Bilâdi'l-Acem fi'l-Asri's-Selcûkî*, I, Bağdad 1958.

et-Tahir, Ali Cevâd, *Lâmiyetu't-Tuğrâî*, Bağdad 1962.

et-Tartûşî, Ebû Bekr Muhammed b. Velid, *Sirâcü'l-Mülûk*, Kahire 1356.

Unsûrü'l-Me'âlî Keykâvus b. İskender, *Kabus-nâme*, nşr. Gulâm Hüseyin Yûsufî, Tahran 1345.

Waravini, Sa'du'd-Dîn, *The Marzban-Nama a Book of Fables Originally Compiled in the Dialect of Tabaristan into Persian*, Farsça metin nşr. Mirza Muhammad ibn Abdu'l-Wahhab of Qazwin, Leyden-London 1909.

ARAŞTIRMA ESERLER

Agacanov, S. G., *Seldjukidı v Turkmeniyi v XI-XII vekah [XI-XII. Yüzyıllarda Türkmenistan'da Selçuklular]*, Aşkabad 1973 [Türkçe trc.: *Selçuklular*, Çev. Ekber E. Necef, Ahmet Annaberdiyev, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006].

Agacanov, S. G., "Zemledeliye i Agrarnıye Otnoşeniya v Turkestane" [Türkistan'da Tarım ve Tarım Politikası], *Oçerki İstoriyi Zemledeliya i Agrarnıh Otnoşeniy v Turkmenistane* Aşkabad 1971.

Agacanov, S. G., *Oçerki İstoriyi Oguzov i Turkmen Sredney Aziyi IX-XIII vekov [IX-XIII. Yüzyıllarda Orta Asya'da Oğuzlar ve Türkmenler]*, Aşkabad 1969. [Türkçe trc.: *Oğuzlar,* Çev. Ekber N. Necef, Ahmet Annaberdiyev, Selenge Yayınları, İstanbul 2002.]

Agacanov, S. G. - Yüzbaşyan, K. N., "K İstoriyi Türkskih Nabegov İz Armeniyi v XI. v." [XI. Yüzyılda Ermenistan'dan Yapılan Türk İstilâları], *Palestinskiy Sbornik*, 13 (Moskova-Leningrad 1965).

Akimuşkin, A. O., ''Zametki o Persidskoy Rukuopisnoy Knige i eyö Sozdatelyah'' [Farsça El Yazması Kitabı ve Yazarları Hakkında Notlar], *Oçerki İstoriyi Kulturı Srednevekevoğo İrana*, Moskova 1984.

Ashtor-Strauss, E., "L'Administration Urbain en Syrie Medievale", *Rivista degli Studi Orientali*, 10 (Roma 1956).

'Âşûr Saîd Abdülfettah, *Tarîhu'l-'Alâkati Beyne'ş-Şark ve'l-Garb fi'l-Usûri'l-Vustâ*, Beyrut 1972.

Aşurbeyli, S. B., *Oçerki İstoriyi Srednevekovogo Baku [Orta Çağ Bakü'sünün Tarihi]*, Bakü 1964.

Aubin J., "Elements pour l'Etude des Agglomeration Urbain dans l'Iran Medievale", *The Islamic City,* Oxford 1970.

Barthold, V. V., "Rabotı po İstoçnikovedeniyü" [Kaynak Bilimi ile İlgili Çalışmalar], *Soçineniya*, VIII, Moskova 1973.

Barthold, V. V., "İran. İstoriçeskiy Obzor" [İran. Tarihî Bir Bakış], *Soçineniya*, VI, Moskova 1971.

Barthold, V. V., "İstoriko-Geografiçeskiy Obzor İrana" [İran'a Tarihî-Coğrafya Açısından Bir Bakış], *Soçineniya*, VII, Moskova 1971.

Barthold, V. V., "Uçenıye Musulmanskoğo "Renesansa"" [Müslümanların 'Rönesansı'], *Soçineniya*, VI, Moskova 1966.

Barthold, V. V., "Halif i Sultan" [Halife ve Sultan], *Soçineniya*, VI, Moskova 1966. [Türkçe trc.: *Halife ve Sultan,* Çev. İlyas Kamalov, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2006.]

Barthold, V. V., "Mesto Prikaspiyskih Oblastey v İstoriyi Musulmanskoğo Mira" [İslam Dünyası Tarihinde Hazar Bölgesinin Yeri], *Soçineniya*, II, Moskova 1963.

Barthold, V. V., *Turkestan v Epohu Mongolskoğo Naşestviya [Moğol İstilâsına Kadar Türkistan]*, *Soçineniya*, I, Moskova 1963.

Barthold, V. V., *Turkestan v Epohu Mongolskoğo Naşestviya [Moğol İstilâsına Kadar Türkistan]*, I. Bölüm (metinler), S. Petersburg 1898.

Belenitsky, A. M. - Bentoviç, İ. B. - Bolşakov, O. G., *Srednevekovıy Gorod Sredney Aziyi [Orta Çağda Orta Asya Şehri]*, Leningrad 1973.

Beradze, G. G., "O Torgovıh Svyazah Gorodov İrana v IX-XII vv." (Torgovıye Koloniyi) [IX-XII. Yüzyıllarda İran Şehirleri Arasında Ticarî İlişkiler], *Blijniy i Sredniy Vostok. Tovarno-Denejnıye Otnoşeniya pri Feodalizme*, Moskova 1980.

Beradze, G. G., "Reçenziya na Knigu H. Horsta" [H. Horst'un Kitabına Eleştiri Yazısı], *Mimomhilbeli (Naučno-Bibliyografiçeskiy Sbornik na Gruzinskom Yazıke)*, VI-IX, Tiflis 1969-1972.

Beradze, G. G., "K Voprosu ob İnstitute "Gorodskih Reîsov" v İrane X-XIII. vekah. (İmuşestvennoye i Sotsialnoye Polojeniye "Gorodskih Reîsov")", [X-XIII. Yüzyıllarda İran'da Şehir Reîsleri. Reîslerin Sosyal ve Malî Durumu], *Sbornik Statyey*, Moskova 1971.

Beradze, G. G., "İnstitut 'Gorodskih Reîsov' v İrane X-XIII vekah" [X-XIII. Yüzyıllarda İran'da Şehir Reîsleri], *Avtoreferat Kandidatskoy Dissertatsiyi*, Tiflis 1970.

Bertels, A. E., *Nasir-i Hosrov i İsmailizm [Nâsır-ı Husrev ve İsmaiîlik]*, Moskova 1959.

Beylis, V. M., "İz Nablüdeniy Nad Tekstom i Terminologiyey Sbornika Rasskazov, Stihov i Pisem Mesuda b. Namdara" [Mesud b. Namdar'ın Eserinin Metin ve Terim Açısından İncelenmesi],

Pismennıye Pamyatniki Vostoka. İstoriko-Filologiçeskiye İssledovaniya, Moskova 1970.

Bolşakov, O. G., *İstoriya Halifata, I, İslam v Araviyi 570-633 [Halifelik Tarihi, I, 570-633 Yılları Arasında Arabistan'da İslam]*, Moskova 1989.

Bolşakov, O. G., *Srednevekovıy Gorod Blijnego Vostoka VII-XIII veka [VII.-XIII. Yüzyıllar Arasında Yakın Doğuda Bir Orta Çağ Şehri]*, Moskova 1984.

Bolşakov, O. G., "Srednevekovıy Arabskiy Gorod" [Orta Çağda Bir Arap Şehri], *Oçerki İstoriyi Arabskoy Kulturı V-XV vv.*, Moskova 1982.

Bosworth, C. E., *The Gaznavids. Their Empire in Afganistan and Eastern Iran 994-1040*, Edinburg 1963.

Bourd de A., *Manuel de Diplomatique Francaise et Pontificale. Diplomatique Generale*, Paris 1929.

Boys, Meri, *Zoroastriyçı. Verovaniya i Obıçayı [Zoroastrler. Dinleri ve Gelenekleri]*, 2. Baskı, Moskova 1988.

Bulliet, R., *The Patricians of Nishapur,* Cambridge 1972.

Buniyatov, Z. M., *Gosudarstvo Horezmşahov Anuşteginidov (1097-1231) [Hârizmşah Anuşteginler Devleti (1097-1231)]*, Moskova 1986.

Buniyatov, Z. M., *Gosudarstvo Atabegov Azerbaydjana (1136-1225) [Azerbaycan Atabegleri (1136-1225)]*, Bakü 1978.

Cahen, C., "The Historiography of the Seljukid Period", *Historians of the Middle East*, ed. B. Lewis - P. M. Holt, Leiden 1962 [Türkçe trc.: "Selçuklu Devri Tarih Yazıcılığı", Çev. Nejat Kaymaz, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, VII/12-13 (1969), Ankara 1973, s. 193-221].

Cahen, C., *Mouvement Populaire of the Autonomisme Urbain dans l'Asie Musulmane du Moyen Age*, Leiden 1959.

Cahen, C., "L'Evolution de l'iqta au IX-XIII siecle", *Annales d'Histoire Sociale Economies, Societés, Civilisations,* 8 (Paris 1953).

Cahen, C., "La Tugra de Seljukide", *Journal Asiatique*, 234 (1943-1945).

el-Cemîlî, Reşid, *Devletü Atabekiyyeti'l-Musul ba'de 'Imâdi'd-din Zengî*, Beyrut 1970.

Çehoviç, O. D., *Samarkandskiye Dokumentı XV-XVI vekov [XV-XVI. Yüzyıllara Ait Semerkand Belgeleri]*, Moskova 1974.

Çehoviç, O. D., "Zadaçi Sredneaziatskoy Diplomatiki" [Orta Asya Diplomasisinin Amaçları], *Narodı Aziyi i Afriki*, 6 (Moskova 1969).

Çehoviç, O. D., "Terminologiçeskiye Zametki" [Terminoloji Notları], *Narodı Aziyi i Afriki*, 6 (Moskova 1964).

Çehoviç, O. D., "O Nekotorıh Terminah Sredneaziatskih Aktov. İranskaya Filologiya" [Orta Asya Belgelerindeki Bazı Terimler Hakkında. İran Filolojisi], *Trudı Nauçnoy İnformatsiyi po İranskoy Filologiyi (24-27 Yanvarya 1962)*, Leningrad 1964.

Çehoviç, O. D., "Ob İzuçeniyi Terminologiyi İstoriçeskih İstoçnikov Sredney Aziyi" [Orta Asya'daki Tarihî Kaynakların Terminolojisi Hakkında], *Obşestvennıye Nauki v Uzbekistane*, 6 (Taşkent 1962).

Davidoviç, E. A., "Monetı Ferganı kak İstoçnik dlya Harakteristiki İnstituta Feodalnıh Pojalovaniy za Slujbu v Sredney Aziyi X. Vv." [X. Yüzyılda Orta Asyada Hizmet Karşılığında Verilen İktâların Karakteristik Kaynağı Olarak Fergana Paraları], *Pismennıye Pamyatniki Vostoka. İstoriko - Filologiçeskiye İssledovaniya*, Moskova 1972.

Davidoviç, E. A., "Ob İnstitute Feodalnıh Pojalovaniy v Sredney Aziyi IX-X vv" [IX-X. Yüzyıllarda Orta Asyada İktâ Sistemi], *Problemı Vozniknoveniya Feodalizma u Narodov SSSR [SSCB Halkları Arasında Feodal Sistemin Oluşması]*, Moskova 1969.

Davidoviç, E. A., "Gorod, Remeslo i Denejnoye Obraşeniye v Sredney Aziyi t. n. "serebryannoğo krizisa" (XI-XII vv.)" [Orta Asyada Şehircilik, Zanaat ve Paralar], *Materialı 2-go Soveşaniya Arheologov i etnografov Sredney Aziyi*, Moskova-Leningrad 1959.

Gavrüşenko, P. P., "Gorodişe Şain-Kala Staroğo Merva (Lagery Seldjukskih Voysk)" [Eski Merv'in Şahinkalesi (Selçuklu Ordularının Karargâhları)], *Trudı Yüjno-Turkmenistanskoy Arheologiçeskoy Kompleksnoy Ekspediçiyi*, 16 (Aşkabat 1969).

Gordlevski, V. A., *Gosudarstvo Seldjukidov Maloy Aziy [Küçük Asya Selçukluları]*, Moskova-Leningrad 1941. [Türkçe trc.: *Anadolu Selçuklu Devleti*, Çev. Azer Yaran, Onur Yay., Ankara 1988.]

Grigoryev, A. P., *Mongolskaya Diplomatika XIII-XV vekov [XIII-XV. Yüzyıllarda Moğol Diplomatikası]*, Leningrad 1978.

von Grunebaum, G. E., "Die Islamischer Stadt", *Saeculum*, 6 (1955).

von Grunebaum, G. E., "Klassiçeskiy İslam" [Klasik İslam], *Oçerki İstoriyi 600-1258 [Tarih Denemeleri 600-1258]*, Moskova 1988.

Hamdî Hâfız Ahmed, *eş-Şarku'l-İslâmî Kabîlu'l-Guz ve'l-Moğolî*, Kahire 1958.

Hasaneyn Abdülmun'ım, *es-Selâcikatu İran ve'l-Irak*, Kahire 1959.

Hihnî Ahmed Muhammed, *el-Hılâfe ve'd-Devle fi'l-Asri'l-Abbâsî*, Kahire 1959.

Hocaniyazov, T. D., *Katalog Monet Gosudarstva Velikih Seldjukidov [Büyük Selçuklu Devletinin Paraları]*, Aşhabad 1979.

Hocaniyazov, T. D., *Denejnoye Obraşeniye v Gosudarstve Velikih Seldjukidov (po Dannım Numizmatiki) [Nümismatik Bilgilere Göre Büyük Selçuklularda Para Tedavülü]*, Aşhabad 1977.

Horst, H., *Die Staatsverwaltung der Grosseljuqen und Horazmsahs (1038-1231)*, Wiesbaden 1964.

Hüseyin Emin, *Târîhu'l-Irak fi'l-Asri's-Selcûkî*, Bağdad 1965.

Hüseyinov, R. A., "İz İstoriyi Otnoşeniy Vizantiyi s Seşdjukami (Po Siriyskim İstoçnikam)" [Süryani Kaynaklarına Göre Bizans-Selçuklu Münasebetleri], *Palestinskiy Sbornik*, 23 (Moskova-Leningrad 1971).

Huseyinov, R. A., "Seldjukskaya Tematika v Sovremennoy İstoriografiyi" [Modern Tarih Biliminde Selçuklu Konusu], *Türkologiçeskiy Sbornik*, Moskova 1970.

Hüseyinov, R. A., "Seldjukskaya Voyennaya Organizatsiya" [Selçuklu Askerî Teşkilâtı], *Palestinskiy Sbornik*, 17 (Moskova-Leningrad 1967).

Hüseyinov, R. A., "İnstitut Atabegov" [Atabeg Müessesesi], *Palestinskiy Sbornik*, 15 (Moskova-Leningrad 1966).

İkbal, A., *Vezâret der-Ahd-i Selâtîn-i Bozorg-i Selcûkî ez-Teşkîl-i în-Silsile tâ-Murg-i Sancar (432-552)*, Tahran 1338.

İkbal, A., *Tarih-i İran ez-Sadr-i İslâm tâ-İstîlâ-yı Moğol*, Tahran 1318.

Jemçugova, L., "Huseyin Amin. İstoriya Iraka v Epohu Seldjukidov." [Hüseyin Emin. Selçuklular Zamanında Irak Tarihi], *Novıye Knigi za Rubejom po Obşestvennım Naukam*, 11 (Moskova 1966).

Jukovskiy, V. A., *Drevnosti Zakaspiyskoğo Kraya. Razvalını Staroğo Merva [Hazar Bölgesi, Eski Merv Harabeleri]*, S. Petersburg 1894.

İslam v İstoriyi Narodov Vostoka [Doğu Halklarının Tarihinde İslam], Moskova 1981.

İstoriya Vizantiyi [Bizans Tarihi], 2 c., Moskova 1967.

Kasım Toyserkanî, *Nâmehâ-yı Reşîdü'd-din Vatvat*, Tahran 1338.

Kaştanov, S. M., *Oçerki Russkoy Diplomatiyi [Rus Diplomatiği]*, Moskova 1970.

Kazvînî, Mirza Muhammed, *Bîst Makale*, (Abbâs İkbal'in mukaddimesiyle), 2 c., Tahran 1332.

Kesrevî, Tebrizî Ahmed, *Şehr-yârân-ı Gum-nâm*, Tahran 1317.

Klausner, C. L., *The Seljuk Vezirat, A Study of Civil Administration 1055-1194*, Cambridge (Mass.) 1973.

Köymen, M. A., "Selçuklu Devri Kaynaklarına Dair Araştırmalar. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Devrine Ait Münşeat Mecmuaları", *Ankara Üniversitsi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, VIII/4 (Ankara 1951).

Kurpalidis, G. M., "Ob istoçnikah Soçineniya Muhammeda ar-Ravandi "Rahat as-Sudur va Ayat as-Surur" (XIII v.)" [Muhammed er-Râvendî'nin Râhatu's-Sudûr ve Âyetü's-Sürûr (XIII. Yüzyıl) Adlı Eserinin Kaynakları], *Tezisı Dokladov i Soobşeniy*, Moskova 1990, (Bartoldskiye Çteniya, 1990).

Kurpalidis, G. M., "Ofiçialnıye Dokumentı XII v. O Soçialnom Sostave Gorodskoğo Naseleniya İrana" [İran'daki Şehir Nüfusunun Sosyal Durumu Hakkında XII. yüzyıla Ait Resmî Belgeler], *Blijniy i Sredniy Vostok. Tovaro-Denejnıye Otnoşeniya pri Feodalizme, Moskova 1980*.

Kurpalidis, G. M., "İnstitut Gorodskih Reîsov pri Seldjukidov (po Atabat al-Kataba)" [Atebetü'l-Ketebe'ye Göre Selçuklularda Şehir Reîsleri], *Tovaro-Denejnıye Otnoşeniya na Blijnem i Srednem Vostoke v Epohu*, Moskova 1979.

Kurpalidis, G. M., "İkta i Mulk v Ofiçialnıh Dokumentah XII. veka (po Atabat al-Kataba)" [XII. Yüzyıla Ait Resmî Belgelere (Atebetü'l-Ketebe) Göre İktâ ve Mülk], *Formı Feodalnoy Zemelnoy Sobstvennosti i Vladeniya na Blijnem i Srednem Vostoke* [*Yakın ve Orta Doğu'da Feodal Sistem*], Moskova 1979 (Bartoldovskiye Çteniya 1975).

Lambton, A. K. S., "Changing Concepts of Justice and Industice from the V/XI Cent. to VIII/XIV Centuries in Persia", *Studia Islamica*, 68 (1988).

Lambton, A. K. S., *Qajar Persia*, Leiden 1987.

Lambton, A. K. S., *State and Government in Medieval Islam*, Leiden 1981.

Lambton, A. K. S., "Aspects of Saljuq-Ghuzz Settelment in Persia", *Islamic Civilisation 950-1150*, ed. D. S. Richards, Leiden 1973.

Lambton, A. K. S., "The Internal Structure of the Saljuq Empire", *The Cambridge History of Iran*, V, Cambridge 1968.

Lambton, A. K. S., "The Administration of Sanjar's Empire as illustrated in the "Atabat al-Kataba", *Bulletin of the School of Oriental (and African) Studies. University of London*, 20 (1957) [Türkçe trc.: "Atebetü'l-Ketebe'ye Göre Sancar İmparatorluğunun Yönetimi", Çev. N. Kaymaz, *Belleten*, 147 (Temmuz 1973), s. 365-394.]

Lambton, A. K. S., *Landlord and Peasant in Persia*, Oxford 1953.

Lane-Poole, S., *Musulmanskiye Dinastiyi (Müslüman Hanedanlar)*, İngilizceden tercüme ve notlar: W. Barthold, S. Petersburg 1899.

Lassner, J., *The Shaping of Abbasid Rule*, Princeton (New Jersey) 1980.

Litvinskiy, B. A., "O Nekotorıh Momentah Razvitiya Srednevekovoğo Goroda Sredney Aziyi" [Orta Çağda Orta Asya Şehrinin Gelişmesi Hakkında], *İzvestiya Otdeleniya Obşestvennıh Nauk Tadjikistana*, 4 (Duşanbe 1953).

Makdisi, G., "Les rapporis entre Calife et Sultan a l'epoque Saljuqide", *International Journal of Middle East Studies*, VI/3 (London 1975).

Mehdî, Akasî, *Tarih-i Hoy*, Tebriz 1351.

Meşkûr Muhammed Cevad, *Tarîh-i Tebriz ez-Âğâz tâ-Evâhır-i Karn-ı Nühem-i Hicrî*, I, Tahran 1352.

Meşkûtî Nusretullah, *ez-Selâcika tâ-Safeviyye*, Tahran 1344.

Meyer, M. S., "O Sootnoşeniyi Svetskoy i Duhovnoy Vlasti v Osmanskoy Politiçeskoy Sisteme v XVI-XVIII vv." [XVI-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Siyasî Sisteminde Dünyevî ve Dinî Hakimiyetin Oranı], *İslam v İstoriyi Narodov Vostoka*, Moskova 1981, s. 55.

Mez, A., *Musulmanskiy Renesans [İslam Rönesansı]*, Moskova 1966.

Minorskiy, V. F., *İstoriya Şirvana i Derbenda X-XI vv. [X-XI. Yüzyıllarda Şirvan ve Derbend Tarihi]*, Moskova 1963.

Musulmanskiy Mir (950-1150), *[950-1150'de İslam Dünyası]*, Moskova 1981.

Müeyyed Sâbiti Seyyid Ali, *Tarih-i Nişâbûr*, Tahran 2535.

Nadiradze, L. İ., "Problemı İnstituta İkta v Arabskom Halifate v Sovetskoy İstoriografiyi" [Sovyet Tarih Bilimine Göre Halifelikteki İktâ Problemi], *İstoriya i Ekonomika Stran Arabskoğo Vostoka*, Moskova 1975, s. 200-232.

Naumkin, V. V., "K Voprosu o "hassa" i "ama" (tradiçionnaya konçepçiya "elıtı" i "massı" v musulmanstve") [Hâss ve Amme Sorunları], *İslam v İstoriyi Narodov Vostoka*, Moskova 1981.

Nefîsî, Saîd, *Tarîh-i Nazm u Nesr der-İran tâ Pâyân-ı Karn-i Dihem-i Hicrî*, I, Tahran 1344.

Nefîsî, Saîd, *Medrese-i Nizâmiyye-i Bağdad*, Tahran 1328.

Nikiforov, V. N., *Vostok i Vsemirnaya İstoriya [Dünya Tarihi ve Doğu]*, Moskova 1975.

Novoseltsev, A. P., *Hazarskoye Gosudarstvo i Ego Roly v İstoriyi Vostoçnoy Evropı i Kafkaza [Hazarlar ve Doğu Avrupa ile Kafkaslar'daki Rolleri], Moskova* 1990.

Novoseltsev, A. P.-Paşuto, V. T.- Çerepnin, L. V., *Puti Razvitiya Feodalizma (Zakavkazye, Srednyaya Aziya, Rusy, Pribaltika) [Kafkasya Ötesi, Orta Asya, Rusya, Baltikler. Feodalitenin Gelişme Yolları]*, Moskova 1972.

Oganesyan, D. A., *Kniga Poeziyi i Poetov İbn Kutaybı (828-889 [İbn Kuteybe'nin Şiir ve Şairleri]*, Erevan 1986.

Oçerki İstoriyi Kulturı Srednevekovoğo İrana [Orta Çağ İran Kültürü Tarihi], Moskova 1984.

Petruşevskiy, İ. P., *İslam v İrane v VII-XV vv. [VII-XV. Yüzyıllarda İran'da İslam]*, Leningrad 1966.

Petruşevskiy, İ. P., *Zemledeliye i Agrarnıye Otnoşeniya v İrane XIII-XIV vv. [XIII-XIV. Yüzyıllarda İran'da Tarım]*, Moskova-Leningrad 1960.

Petruşevskiy, İ. P., *Oçerki po İstoriyi Feodalnıh Otnoşeniy v Azerbaycane i Armeniyi v XVI-naçale XIX v. [XVI.-XIX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan ve Ermenistan'da Feodal İlişkiler Tarihi]*, Leningrad 1949.

Rahmani, A. A., "Selçukname" Zahiruddîna Nişapuri kak İstoçnik po İstoriyi Azerbaycana" [Azerbaycan Tarihi Kaynağı Olarak Nişabûrî'nin *Selçuk-nâme*'si], *İzvestiya Akademiyi Nauk Azerbaycana*, 3 (Bakü 1963).

Romer, H. R., Marwarid Abdallah. *Staatschreben der Timıriden Zeit*, Wiesbaden 1952.

Rosen, Victor, *Les manuscrits persans de l'Institut des langues orientales, Collections scientifiques de l'Institut des Langues Orientales du Ministère des Affaires Étrangères*, III, S. Petersburg 1886.

Rosen, V. P., "Obrazçik Persidskogo Kantselyarskoğo Sloga VI. Veka Hicrı" [Fars Dîvân-ı İnşâ'sından Çıkan Hicrî VI. Yüzyıla Ait Bir Belge], *Zapiski Vostoçnoğo Otdeleniya Russkoğo Arheologiçeskoğo Obşestva,* 8 (S. Petersburg 1894).

Rypka, J., *Iranische Literaturgeschichte*, Leipzig 1959.

Sabari, S., *Mouvement Populaires a Bagdad a l'Epoque Abbaside IX-XI Siecles*, Paris 1981.

Safâ, Z., *Nesr-i Fârisî ez-Âğâz tâ-Ahd-i Nizâmülmülk-i Tûsî*, Tahran 1348.

Semenov, A. A.,"Buharskiy Trakt o Çinah i Zvaniyah i Obyazannostyah Nositeley ih v Srednevekovoy Buhare" [Orta Çağ Buharası'nda Unvanlar ve Sahiplerinin Vazifeleri], *Sovetskoye Vostokovedeniye,* 5 (Moskova-Leningrad 1948).

Smilyanskaya, İ. M., *Soçialno-Ekonomiçeskaya Struktura Stran Blijneğo Vostoka na Rubeje Novoğo Vremeni Na Materialah Siriyi, Livana i Palestinı [Suriye, Libya ve Filistin Kaynaklarına Göre Yeniçağ Yakın Doğu Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı]*, Moskova 1979.

Sourdel, D., *Le vizirat Abbaside de 749 a 936*, Damask 1959.

Storey, Ch. A., *Persidskaya Literatura Biyo-Bibliyografiçeskiy Obzor [Fars Edebiyatı]*, 3 c., İngilizceden tercüme ve ekler Y. E. Briegel, Moskova 1972.

Sülemî, Ebû Abdurrahman, *Melâmetiyan u Sûfiyân u Civânmerdân*, nşr. Abdullah Ârifî, Kâbil 1344.

et-Tahir, Ali Cevâd, *eş-Şi'ru'l-'Arabî fi'l-'Irak ve Bilâdi'l-Acem fi'l-Asri's-Selcûkî*, I, Bağdad 1958.

et-Tahir, Ali Cevâd, *Lâmiyetu't-Tuğrâî*, Bağdad 1962.

Takî Bahar, M., *Sebk-ı Şinâsî yâ Tarîh-i Tetavvur-ı Nesr-i Fârisî*, 2 c., Tahran 1337.

Tarhan İbrahim Ali, *en-Nazmu'l-İktâ'î fi'ş-Şarkı'l-Evsat fi'l-Kurûni'l-Vustâ*, Kahire 1968.

Usmanov, M. A., *Jalovannıye Aktı Cuciyeva Ulusa [Cuci Ulusu'nun Yarlıkları]*, Kazan 1979.

Vorojeykina, Z. N., "Literaturnaya Slujba Pri Srednevekovıh İranskih Dvorah"*[Orta Çağda İran Saraylarında Edebî Hizmetler]*, *Oçerki İstoriyi Kulturı Srednevekovogo İrana*, Moskova 1984.

Wakin, J. A., *The Function of Documents in Islamic Law*, New York 1972.

Yakubovskiy, A. Y., *Oçerki İstoriyi SSSR IX-XV vv. [IX-XV. Yüzyıllar Arası SSCB Tarihi]*, I, Moskova 1953.

Zahoder, B. N., "Horasan i Obrazovaniye Gosudarstva Seldjukidov" [Horasan ve Selçuklu Devletinin Kuruluşu], *Voprosı İstoriyi*, V-VI, Moskova 1945 [Türkçe trc.: "Selçuklu Devletinin Kuruluşu Sırasında Horasan", çev. İsmail Kaynak, *Belleten*, XIX/76, Ekim 1955, s. 492-527].

Zakkâr, Suheyl, *Târîhu'l-Arab ve'l-İslam Münzü mâ Kable'l-İslâm ve Hattâ el-Karnu's-Sâbi' li'l-Hicre*, Dımaşk 1982.

DİZİN

Yer Adları

Ahar 154
Alamut 148
Âmul 103
Arran 56, 103
Asya 13, 21, 55, 57, 60, 67, 115, 118, 141
Avrupa 21, 33-34, 59, 66-67
Azerbaycan 62, 154, 169
Bağdad 29, 64, 133,
Barzan Kalesi 116
Basra 86, 133
Batı Avrupa 33-34, 67
Baylakan 56
Belh 32, 40-41, 78, 80, 103, 108-109, 120-121, 133, 135, 146, 153
Beyrut 66-67
Bistam 112
Cüveyn şehri 118
Dımaşk 133, 176
Dihistan 105, 114, 120-121, 137, 144, 155
Doğu Anadolu 62
Esterâbâd 40, 114, 125, 132, 137, 142, 144
Gazne 133
Gence 103
Gürgân 32
Gürgenç 39, 78, 90-91, 97, 103-107, 109, 114, 120-121, 128-129, 137, 144, 151, 155
Haleb 121
Herat 43, 117, 133
Horasan 56, 80, 105, 109, 113, 115-117, 138, 142, 159
Hoy 62
Irak 13, 33, 61, 63-65, 69, 104-105, 108, 133
İran 57, 59-61, 63-64, 67, 72, 86, 141, 144, 148, 159
Kabîlân 21
Kafkasya ötesi 63
Kahire 19, 23, 42-45, 64, 66, 157
Kazerûn şehri 130
Kazvin 20, 127
Kirman 13
Küçük Asya 55, 118
Leningrad 10, 23, 33, 56-57, 70, 82, 95, 105, 149, 154
Malazgirt 62-63, 65-66
Mangışlak 105, 120
Mâverâünnehir 25, 90
Mâzenderân 24-25, 32, 39, 41, 69, 103, 105-106, 114-115, 130-131, 154-155
Merâga 63
Merv 24, 32, 40, 74, 94-95, 98, 116-117, 133, 138
Mısır 69, 86, 127
Musul 67, 133, 145, 149
Nîmrûz 24-25
Nişabur 39-40, 43-44
Nûkān 128, 142
Orta Doğu 13, 67, 118, 122, 159
Ön Asya 60, 67, 115
Rey 31, 40-41, 77, 99, 103, 107-108, 152
Rusya 22
Semerkand 89
Serahs 40, 74, 111-113, 132

Sircan 154
St. Petersburg 23-24
Suriye 13
Şahin-Kala 74
Taberistan 103
Tahran 20, 23, 25, 28-29, 60, 62-63, 69, 117, 122, 131, 146
Tebriz 62
Tûs 21, 39-40, 116, 128, 142
Türkistan 25, 55-56, 64
Türkiye 9, 12, 23, 59
Umman 117
Varavi 154-155
Yakın Doğu 55-56, 59, 67

Şahıs ve Müellif Adları

Abdu'l-Me'âlî el-Gaznevî 29
Abdu'l-Mun'im Hasaneyn 63
Abdulhamid el-Kâtib 85
Abdulvahhab Azzam 19
Abdülfettah Saîd Âşûr 66
Adudüddîn İmadü'l-İslam 151
Agacanov 9, 23, 56-57, 92, 97, 103, 106, 111-112, 114, 116, 121, 144, 146, 151
Ahmed b. Hasan el-Meymendî 21
Ahmed Muhammed Hilmî 63
Akimuşkin 27, 43
Alaüddîn Ebû Bekr 108
Alâüddîn Muhammed 117
Alp Arslan 9, 14, 20-21, 62, 70, 83, 103, 116, 154, 157
Anuş Tegin Garce 117
Arslan Câzib 21
Arslan Şah 117
Ashtor-Strauss 59, 111
Atâ Melik Cüveynî 117
Atabeg İltutmuş 89
Atsız b. Muhammed 110
Bahâuddîn el-Bağdâdî 38
Barthold 25, 55, 71, 111, 117, 128, 130
Bedîüzzaman el-Hemedânî 88
Beradze 23, 57-58, 111
Berkyaruk 87, 103, 148
Beylis 56
Bolşakov 23, 57, 111, 114, 126, 130-131, 146
Bosworth 111, 146
Boys 85, 169
Buniyatov 57, 116, 118, 148
Burhanüddîn 43, 124
Cahen 13, 59, 86, 111, 145
Cemalüddîn 121, 137, 144, 155
Davidoviç 150
Ebû Hâmid Ahmed el-Gazâlî 135
Ebû Hanîfe el-Hicâzî 20
Ebû Hanife Hicâzî 127
Ebû Hanife Numan b. Sabit 125
Ebû Nasr Mişkan21
Ebû Şucâ Tûtî b. İshak 25
Ebû Ya'lâ Muhammed el-Ferrâî 130
Ebu'l-Berekât Mecdüddîn Nasr 82
Ebu'l-Fazl Es'ad b. Muhammed el-Kumî 96
Ebu'l-Feth Yusuf 107
Ebu'l-Hâris Arslan 116
Ebu'l-Hasan 124, 130, 144
Ebu'l-Hasan Ali el-Mâverdî 130
Ebu'l-Kasım 87, 149
Ebu'l-Vefâ 69
Efdalüddîn Kirmânî 117, 124, 127
El-Bundârî 86, 93, 96, 103, 116
el-Câhız 86
el-Ebîverdî 88
el-Ercânî 146
el-Gazâlî 72, 135

el-Harîrî 88
el-Kalkaşendî 28, 85
el-Mâverdî 130
el-Müsterşid 25, 89
el-Mütenebbî 88
Emin Hüseyin 64-67
Emir Hasan 109-110
Emir Necmüddîn 111
Evhadüddîn 130-131
Evoğlı Haydar Beğ 14, 20-21, 27, 70, 83
Fahrülmülk 21
Fazarî 127
Fenâ Husrev 21
Firdevsî 88
Gazneli Mesud 116
II. Gıyasuddîn Keyhüsrev 118
Gordlevski 55-56
Hakan Beğ 72
Halife et-Tâî'nin 20
Hamdi Hafız Ahmed 63
Hârizmşah Alâüddîn Tekiş 30
Hârizmşah Anuştegin Alaüddîn Muhammed 70
Hârizmşah Atsız 24
Hârizmşah Celâlüddîn 154
Hârun Reşid 127
Hasan b. Sabbah 21, 108, 147-148
Horst 10, 14, 23, 31, 34, 43, 55, 58, 68-69, 73, 92-93, 100, 106, 111
Hüseyin b. Ali el-Münşî et-Tuğrâî 92
Hüseyinov 56
Hz. Muhammed 144, 148
Imâdüddevle ve'ddîn 109
Imâdüddîn Ahmed 25
Imâdüddîn Kumac 25, 108, 120, 135, 146, 153
Imâdüddîn Muhammed b. Ahmed b. Sâid 39
Imâdüddin Zengî 67
İbn Batuta 136
İbn Cubeyr 136
İbn-i Bîbî 55
İbn Kuteybe 86
İbnü'l-Adîm 92
İbnü'l-Amîd 20
İbnü'l-Esîr 145, 149
İbnü'l-İhvan 131
İbrahim Ali Tarhan 66
İkbal 23, 42, 60-61, 83, 87, 93, 97, 99, 149
İmam Azîzüddîn Esîrülislâm 128
İmam Burhanüddîn 124
İmam Umdetüddîn Ebû Saîd Muhammed b. İsmail 128
İmam-ı Şâfîî 138
İmamu'l-Haremeyn el-Cüveynî' 149
İnanç Bilge Suva Bek 69, 106
İsfehbad Sirâcüddîn 154
İskender-i Sânî 69
İsmail b. Abbâd 14, 19
Kabûs b. Veşmgîr 88
Kaştanov 34, 172
Kavurd b. Davud 117, 124
Kıvâmüddîn 99, 107-108, 138
Kıvâmüddîn İnanç Kutluğ Bilge 99, 107
Klausner 59, 88
Kulı Han 117
Kurpalidis 10, 23, 46
Kutbüddîn Muhammed 117
Lambton 10, 23, 31, 57, 68, 72, 82, 97, 105-106, 108, 111, 113, 115-116, 124, 141, 143, 151
Lassner 59

Makdisi 71
Marzuban eş-Şark 109
Mecdüddîn Muhammed 125
Mehdî Agasî 62
Mehdî Beyânî 22, 117
Melik Gıyasuddîn 78
Melik Mesud 104-105, 109
Melik Muhammed 103
Melikşah 14, 20-21, 63, 70, 87, 92, 96, 103, 116-117, 147-148, 155, 157
Mervan (II.) 85
Mesud b. Muhammed b. Melikşah 92
Mesud b. Nâmdâr 56
Mez 86, 127
Minorsky 111
Muhammed b. Ahmed b. Seyyid 149
Muhammed b. İdris eş-Şâfiî 138
Muhammed Cevad Meşkûr 62-63
Muhammed en-Nesevî 117, 154
Muhammed er-Râvendî 45-46, 71, 108, 116, 144-145, 154
Muhammed İl-aba 109-110
Muhammed Kazvînî 22-23, 42-43
Muhammed Takî Bahar 29
Muhammed Tapar 87
Muhyiddin b. Yahya 39
Muhyiddîn Muhammed b. Yahya en-Nişabûrî 133
Muînüddîn Sadr-i Turan 74
Muizzî-yi Nişâbûrî 61
Murtaza Cemalüddîn Ebu'l-Hasan el-Alevî 144
Müeyyed Sâbitî 20
Müeyyidülmülk 87
Müntecebüddîn Bedî' el-Cüveynî 14
Müntecebüddîn Muhlisulislâm Müeyyedülmülk Azîzülmülûk ve'sselâtîn Ali b. Ahmed el-Kâtib 90
Nasrullah Felsefî 20
Nasrüddîn Ebu'l-Kasım Mahmud b. Muzaffer b. Abdilmelik b. Ebî Tûbâ el-Mervezî 87
Naumkin 143
Necmüddîn 111-114
Nizâmî-i Arûzî-i Semerkandî 28, 88
Nizamî-i Gencevî 122
Nizâmülmülk 9, 21, 29, 61, 70, 83, 87, 96, 98, 133-134, 136, 148
Nusretullah Meşkûtî 62
Petruşevskiy 95, 105, 154
Reşid el-Cemîlî 67
Reşîdüddîn Vatvat 14, 25, 30, 38
Rieu 22
Rosen 22-23, 43, 58
Rûdekî 88
Ruknüddünya ve'ddîn Tuğrul 115
Rüknüddevle 20
Sabari 143, 146
Sa'düddevle Gevher-âyîn 116
Safî (I.) 20
Sancar 10, 14, 22-24, 28-32, 40, 57, 60-61, 68-74, 87-90, 98-99, 103-104, 106-110, 112-113, 117-118, 120, 122, 126, 128, 133, 141, 144, 148, 151-155, 157
Seyfüddîn Suvar 121
Seyfüddîn Yarankuş 118, 145
Sikatüddîn 119
Smilyanskaya 15
Sourdel 59, 86, 88
Sultan Mahmud 21, 29, 116
Sultan Muhammed 92

Sultan Tuğrul Beğ 71
Şemsüddîn İldeniz 57
Şemsülme'âlî Kabûs b. Veşmgîr 88
Şemsülmille İnanç Bilge Uluğ Candar Bek 120
Şerefüddîn 25, 82, 88, 112
Şerefüddîn Zâhir Beyhakî 88
Şevkî Dayf 19
Şeyhülislâm Ziyâüddîn Ebû Muhammed el-Fazl b. Muhammed b. İbrahim az-Ziyâdî 132
Şihâbüddîn Muhammed en-Nesevî 117
Tacüddîn 155
Tâcüddîn Abdü'l-Mekârim 114
Tâcüddünya ve'ddîn Nur Bilge 118
Tâcülislâm Kıvâmüddîn 138
Timur 33
Tuğrul Bey 60, 62
Unsûrî 88
von Grunebaum 59, 171
Wakin 33, 176
Yazıcıoğlu Ali 56
Yusuf Hârizmî 116
Zahîrüddîn İmam eş-Şark 135
Zahîruddîn Nişapûrî 46
Zahoder 56, 70
Zebîhullah Safâ 29-31
Zeynüddîn Abdullah 94
Zeynüddîn Ebu'l-Ala Sâ'id b. el-Hüseyin el-Müstevfî 94
Ziyâüddevle ve'ddînü'l-İslâm 86
Ziyâüddîn Mecdülislâm 125

Boy, Kavim, Hanedan ve Topluluk Adları

Abbâsî 14, 21, 25, 28, 64-65, 69, 131, 143, 148
Ahmedili 63
Anuşteginli 14, 58, 155
Arap 20, 28, 59-60, 63, 66-67, 85, 136
Bizans 24, 65, 171-172
Büveyhî 13-14, 19-21, 28, 130-131
Büyük Selçuklular 86
Deylemî 28
Eyyûbî 66
Fars 14, 29-30, 60, 74, 86, 158
Fâtımî 69, 86
Gazneli 21, 29, 64, 116
Gürcü 62-63
Hârizmşah 14, 22, 24-25, 30, 34, 38, 57-58, 70, 107, 110, 117, 154-155
Hazarlar 72
Irak Selçukluları 63
İsmâilî 21
Karahanlı 9, 14, 73
Karmatîler 149
Magrib İdrisîleri 69
Kirman Selçukluları 117
Magrib İdrisîleri 69
Mısır Fâtımîleri 69
Moğol 7, 14, 19, 21-22, 24-25, 33, 42, 60, 82
Osmanlı 9, 126
Rum Selçukluları 86
Rus 33-34
Safevî 14, 20, 27
Saffârî 28
Sâmânî 28
Sem'ânî 138
Suriye Selçukluları 148
Türk 11, 33, 44, 59, 64, 72, 103, 112, 118, 126
Türkmenler 41

Terimler, Unvanlar, İdarî ve Hukukî Deyimler

'adalet 79
'adl 79
'amel 89, 103, 108
'ases 107, 131
âmil 24, 90, 95, 97, 106, 114, 129
ashâb-ı etraf 110
ashâb-ı şemşîr 142
atabeg 22-23, 26, 30, 56-57, 61, 89, 121, 135
ayyar 146
bende 119
cerâyid 93
daruga 122
dârü'l-mülk 74
debîr 30-31, 78
debîr-i hükm 124
defter 88
destûru'l-'amel 113
devlet-i halâık 75
devlet-i sohen 75
dihkan 129
dîvân başkanı 38, 144
dîvân-ı 'amel 89
dîvân-ı 'ârız 99
dîvân-ı 'arz 7, 82, 99-100, 107, 153
dîvân-ı a'lâ 82
dîvân-ı evkaf nâibi 24
dîvân-ı evkaf-ı memâlik 128
dîvân-ı eyâlet 120, 147
dîvân-ı hass 90
dîvân-ı inşâ 7, 22, 27, 30, 38, 55, 75, 82, 85-86, 92, 98
dîvân-ı istîfâ 92
dîvân-ı istifâ-yı küll-i memâlik 82
dîvân-ı istîfâ-yı memâlik 92
dîvân-ı işrâf 7, 82, 92, 95, 97-98, 129
dîvân-ı işrâf-ı memâlik 7, 92, 97
dîvân-ı mektûbât 86
dîvân-ı mezâlim 82, 105
dîvân-ı nazar 98
dîvân-ı resâil 86
dîvân-ı riyâset 89, 110, 113
dîvân-ı şihnegî 89, 108
dîvân-ı tuğra 7, 24, 40, 82, 85-87, 89
dîvân-ı tuğra vezîrinin nâibi 24
dîvân-ı vakf 97
dîvân-ı vezâret 83, 87
dîvân-ı vilâyet 104
dîvânü'l-inşâ 14
ebvâbü'l-mâl 95
ed-dîvânü'l-azîz 122
edîb 28, 143, 163
ehl-i buyûtât 110, 118
ehl-i fitn 119, 146
ehl-i zimme 131
ehlü's-seyf 144
el-ihvâniyât 38
emir 21, 29, 31-32, 34-36, 39, 77, 85, 88, 90, 99-100, 104-106, 108-111, 113, 118, 126, 130, 135, 144-145, 151, 155
erbâb-ı hıref 145
esbâb-ı hâss 94, 107
esnâf-ı mütecennide 99
es-sultâniyât 38
eş-şûrâ 78
evbaş 146
eyâlet 31, 40, 101, 103-104, 107, 110, 113, 120, 147
eyâlet-i vilâyet 103
fakih 149

feodal 11, 121, 142, 146-147, 158-159, 170, 173, 175
ferman 24, 31, 36-37, 41, 44, 68, 70, 75, 81, 90-91, 94, 99, 104, 106, 118, 120, 123, 126, 130, 132, 137, 144
fermandâr 122
gulâmlar 109
gumaştegan 83, 93
güzîdegân-ı haşem 142
hadem 82
halife 64, 71-72, 125, 148
harac 20, 95, 156
haşem 24, 40, 44, 77, 82, 105, 109, 126, 142
hatîb 11, 24-25, 114, 132
hizmetkârân 142
hoca 130, 133, 135-136, 165
huccet 95, 109, 126, 134
hükm 44, 124
idrâr 95
iktâ 8, 10-11, 62-63, 65-66, 73, 90-91, 99-100, 104, 107, 109-110, 113, 121, 141-142, 144, 150-155, 159
imam 7, 108, 110, 112, 118-120, 124-125, 128-129, 132, 135, 138, 143
inşâ 7, 82, 85
isfehsâlâr 99, 103, 106-107, 118, 120-121, 126, 141, 144, 146, 151, 155
istihâre 78
kabâle 109
kadı 24, 124
kadıasker 126
kadı'l-kudât 123-124
kalantar 122
kardârân 142
kâtib 85
mahlûl 73
mâl 95
meclis 36, 58, 88
meclis-i a'lâ 58
meclis-i hudâyegânî 58
meclis-i mâ 58
mecmau'l-inşâ 14, 19-20, 22
melik 65, 75, 78, 103-105, 109, 117
memlûk 141
menşûr 31-32, 82, 109, 130
merd-i şemşîr 144
mersûm 95, 127
meşâyıh 143
meşrûh 32, 99, 109
mevâcib 82, 100
mevlâ 105
misâl 31-32, 118
mu'teberân-i dîvân 142
mu'teberân-i mutecennide 142
mu'temidân 97, 119
muharrirân 93
muhâsibân 93
muhtesib 11, 58, 114, 130
mukta' 90, 105, 129, 142, 150
mustahracât 95
mutasarrıfân 142
mutasarrıfât 104
mutasarrıf-ı esbâb-ı mu'âmele 95
mutecennide-i ehl-i silah 144
mutevelliyân 142
muzâfât 109
mücehhizân 107
müctâzân 107
müderris 24-25, 40, 106, 133-135, 138
müfsidân 146
müfti 120
mülk 10
mülk-dâr 142

münşî 85, 87-89, 92
münşî-i memâlik 87, 89
müstakarr-i serîr-i memleket 74
müstevfî 93-95, 98, 106
müstevfî'l-memâlik 92-93
müşrif-i memâlik 97
mütecennide 99, 152
müteeddiyen 119
mütemerridân 119
nâhiyat 118
nâib 40, 80, 93, 95, 114, 155
nakîb 137
nân-pâre 90, 100
niyâbet-i eyâlet 103
nüvvâb 93, 119
öşür 105, 155
raiyyet 108
raiyyet-i hâs 108
reîs 11, 58, 90, 111-115, 129, 134, 141
ricâlü's-seyf 144
sabari 143, 146, 175
sabele 107, 145
sâhib-i dîvân-ı 'arz 99
sâhib-i dîvân-ı risâlet 21
sahib-i harac 156
sahib-i taraf 109
sâhibu'z-zımem ve'l-istîfâ 93
sâlâr 121
sevad 21
seyyid 20, 70, 84, 103, 108, 110, 127, 129, 135, 144, 147-149
seyyidlerin nakîbi 24, 137
sicillât 126
sikat-i dîvân 142
sipehsâlâr 118
sultan 69-70
şehir reîsi 24
şerîrân 146
şeyh 110, 112
şihne 7, 11, 24, 32, 40, 58, 90, 105-106, 108, 110, 114, 116-121, 129, 153
şihnegan 105
şuhûd 126
taklîd 31-32
taşt-dâr 117
tefvîz 31
tevkî 33
tevkî' 69, 90
tuğra 7, 24, 33, 40, 69, 82, 85-87, 89
tuğrâî 87, 89, 92, 166, 176
udeba'l-küttâb 85
ulemâ 7, 101, 108, 110, 112, 118-119, 123, 134-135, 143
ummâl 93
vakıf 7, 11, 127-129, 134, 137-138
vâlî 11, 21, 24, 32, 38-39, 41, 78, 80, 103, 105, 108-110, 116-117, 121, 123, 141, 146, 152
vekîl 95
vezâret 7, 11, 60-61, 82-83, 87, 93, 97, 99, 149, 171
vezir 21, 60-61, 73, 82-83, 86-87, 89, 92, 103, 133, 148
vilâyet 24, 39, 77, 89-90, 103-104, 106, 113, 121
visak başı 109
vulât 90, 105
za'îm 95

Eser Adları

Abbâsîler Döneminde Hilâfet ve Devlet 63
Atebetü'l-Ketebe 10, 14, 19, 21-34, 39, 42, 45-46, 57-58, 69-75, 77, 79, 81, 86-90, 93-95, 97-99, 103-110, 112, 115, 118-121, 123-128, 131-135, 137, 142, 144-146, 151, 153-155, 157
Büyük Selçuklularda Vezîrlik 60
Çahâr Makale 88
el-Ahkâmü's-Sultâniyye 130
Fars Edebiyatının Üslûbu ve Tarihî Gelişimi 29
Gosudarstvo Atabegov Azerbaydjana 57, 169
Guz ve Moğollar'dan Önce Doğu İslam Dünyası 63
Hoy Şehrinin Tarihi 62
İran ve Irak Selçukluları 63
İslam'ın Başlangıcından Moğol Fethine Kadar İran Tarihi 60
Kabûs-nâme 88
Mecmau'l-İnşâ 14, 19-20, 22
Mecmûa-yı Münşeât-ı Ahd-i Selcûkıyân ve Hârizmşâhiyân ve Evâil-i 19
Merzuban-nâme 30
Moğol İstilâsından Önce Türkistan 25
Musul Atabegliği Devleti 67
Nasîhatü'l-Mülûk 72
Orta Çağda Doğu-Batı İlişkileri Tarihi 66
Orta Çağda Orta Doğuda İktâ Sistemi 66
Râhatu's-Sudûr ve Âyetü's-Surûr 45-46, 154
Resâilü's-Sâhib İsmail b. Abbâd 14, 19
Selçuklular'dan Safevîler'e Kadar 62
Selçuklular Zamanında Irak Tarihi 64
Semek-i 'Ayyâr 146
Tarih-i Kirmân 154